EX PLVTARCHO DE NVGACITATE OPVSCVLVM HOC VER/ TEBAT IOANNES LAVRENTIVS VENETVS.

PLVTARCHVS DE NVGACITATE INTERPRETE IO. LAVRENTIO VENETO.

r Em omnino grauem, difficilemq́ ſuſcipit Philoſophia, dum nugacitatẽ ſanare uelle profitetur. Eius enim medicina, & pharmacum ſermo eſt, qui ad audiẽtes pertinet. nugaces uero, dum ſemper loquuntur, neminem audiunt, & primum hoc, peculiareq́ nugacitati uitium ineſt, quia non audit. Voluntaria nanq́ ſurditas quibuſdam hominibus innata eſt, quos naturæ ſuccenſere puto, ꝙ linguam unicam, aures habeant geminas. Idcirco ſi ad imprudentem auditorem eleganter dixit Euripides,

Nihil tenentem complere haud poſſem ſatis,
Sermone docto fatuum perluens uirum.

Longe commodius ad nugatorem, uel de nugatore potius, dicere quis poſſet,

Nihil admittentem complere haud poſſem ſatis,
Sermone docto fatuum perluens uirum.

Vel ut rectius dicamus, circũfundens, homini ad eos qui non audiunt, loquenti, eos uero qui loquuntur non audienti. Nam & ſi paruum aliquid audiuerit, illud nugacitas tanquam inundationem quãprimum ſuſcipit, ac longe abundantius reuomit. Porticum illam olympicam unica tantum uoce plurifariam reuerberantem, ſeptiuocam appellauere. At nugacitatem etiam ſi breuiſſimus titillauerit ſermo, ſtatim contra reſonat. Mouetq́ chordas animi immobiles prius, & fortaſſe dubi

tari posset, an loquacibus, non in animum, sed in linguã auditus sit perforatus, ac propterea cum apud alios uerba resideant, a nugatoribus cõtinuo effluunt, quapropter tanquã uasa uacua, & sine mente, tinnitus pleni circunferuntur. Si igitur intentatum nihil prætermittendum est, Nugaci dicamus licet,

Silere oportet, multa nam fili bona
Præstat tacentis lingua continens uiri.

Duo uero præcipua, & maxima, audire scilicet, atq; audiri, quorũ neutrum assequi nugatores possunt. ea &.n. in re quam maxime cupiũt, infelices sunt, in aliis quippe animi ægritudinibus, ut auaritia, gloriæq;, aut uoluptatis cupiditate, quo saltẽ optãt homines, perueniũt. Nugacibus uero hoc præcipue molestissimum euenit, quod cum auditores maxime habere cupiant, non inueniũt. Vnusquisq; enim eos concito gradu fugit, & si forte in hemicyclo sedentes, uel deambulantes aliqui nugacem, eũdem ad locum aduentare cõspexerint, quasi castra mouẽda sint, alter alterum, ut celeriter discedat, hortatur. & quemadmodum in conuentu aliquo, dum taciturnitas quædam subita homines occupat, superuenisse Mercurius dicitur, sic etiam cum in symposium, consessumq; familiarium, nugator intrauerit, continentissime silentium seruant. Timent enim ne loquẽdi cupido ansam præbeant. Si uero os ipse aperire cœperit, tanquam ex maritima aliqua specula boream spirare uiderint, fluctuationem, nauseamq; futuram suspicantes, e loco discedunt. Quapropter etiam usu uenire solet, ut dum inuitati ad cœnam ueniunt, apud eos libẽ

ter sedeat nemo, & dum peregrinantur, aut nauigant, homines non sponte, sed coacti eodem nauigio, aut cubiculo permaneant. Adiacet enim ubiq;, ac modo apprehensis uestibus, modo barbam uellicans, nonnunquam latus manu percutiens inhæret. Ea igitur (ut Archilochus ait) tempestate, pedes maximo sunt pretio. & mehercle sapiens Aristoteles idem sensit, nam & ipse importuna cuiusdam loquacitate moleste affectus, & absurdis eius narrationibus uerberatus, cum ille identidem inculcaret, nonne hoc tibi mirum uidetur Aristoteles? non hoc (inquit) mirum, sed illud, siquis pedes habeat, te perpeti possit. Alterique huiuscemodi moribus prædito, cum post multos longosque sermones, subiecisset, nugatus sum tecum philosophe, non per Iouem respondit, ad ea enim quæ dixisti, mentem non adhibui. Et si quando nugaces ut audiantur, nobis intulerint uim, animus aures uerbis solum exterius circũfundendas accõmodat, ipse uero interius alias cogitationes secũ percurrit, & uersat. Eam ob rem intentis credulisq; auditoribus haud quaquam abundant. utque eorum qui ad res uenereas proni, facilesque sunt, semen haud omnino genitale creditur, ita nugacium sermo imperfectus est, & minime fructuosus. Et tamẽ nihil firmiore uallo natura, quam linguam in nobis munisse uidetur, quippe quæ eam obiecto ante ipsam dentium præsidio coercuit, ut si quando rationi habenas quatienti non obtemperauerit, nec conuersa redierit ad officium, sanguinem morsu elicientes eius intemperantiam continere possimus. Neque

enim aerarii, domusq; non clausæ, sed effrenis linguæ extremum finem, infelicitatem occupare, scripsit Euripides. Qui uero domum sine foribus, uel marsupium non ligatum possessori nihil conferre posse putat, ore autem non obsignato, sed tanquã Ponti ostio, quod semper exterius effluit, patente utuntur, rem omniũ uilissimam, humanũ sermonẽ æstimare uidentur. Idcirco nec fidem quã omnis affectat oratio assequuntur, peculiaris &.n. propriusq; eius finis est, fidẽ uerbis astruere. Nugacibus autem etiam si uera dixerint, nullus credit. Vt.n. frumentum uase cõstrictum cumulatioris mẽsuræ inuenitur, usu autem pessimum est, sic sermo qui in hominem loquaciorem ĩciderit, cumulatioris mendacii mensuram reddit, cuius causa fidẽ sibi ipse abrogat. Quod autem omnis, qui modo uerecundus, & moderatus esse uoluerit, uinolentiam caueat, manifestum est. Furoris.n. ut quidam dicunt, comes est iracundia, ebrietas autem cõtubernalis, uel ut rectius dicamus, insania est, tempore breuior. Sed quoniam uolũtaria est, propterea maior, spontanea etenim in ea electio inest. In hac igitur ebrietate nihil magisquam uerborum petulãtia, & incertitudo sermonis uituperatur.

Bacchus.n. inuitat, suadet qui sæpe canendo,
Dulcibus atq; iocis, molles iterare choreas,
Et blando risu sapientibus ora resoluit.

Et quid grauius? cuiusq; comparatione, saltatio, risus, iocusq; nihil est? id scilicet quod subditur.

Quæq; tacenda forent melius, uulgare coegit.

Hoc iam intolerabile, periculoq; plenum est, & fortasse

quod apud Philosophos iam diu quæritur, hisce uersibus Poeta soluit, potationis uidelicet, ebrietatisq; diuersitatem significans. potu n. remittitur animus, ebrietas in nugacitatem incidit. Id. n. quod sobrii hominis corde seruat, in ebrii lingua residere solet, ut aiunt, quibus prouerbia colligere studium est. Idcirco Bias cum in Symposio taceret, proptereaq; tanquã simplex, rudisq; a nugatore quodã taxaret, Et quis natura (inquit) fatuus inter uina silere potest? Athenis etiam dum regios oratores quidam conuiuio suscepisset, sciretq; eos uirtutis studiosos esse, omnem adhibuit diligẽtiam, ut eundem in locũ Philosophos congregaret. cumq; mutuis inuicem sermonibus colloquerentur, & quasi per symbolum uerba conferrent, solus inter omnes quiescebat Zeno. cui blande compellato, dum legati propinassent, dixere, de te Zeno, Regi quidnam dicturi sumus? Et ille, nihil inquit aliud, nisi Athenis senem esse, qui in potu silere nouit. adeo profundum, sobriumq; mysterium taciturnitas est. Ebrietas autẽ meræ nugæ, ut pote cum sine iudicio & cura sit, proptereaq; in multas panditur uoces. Philosophi etiam ebrietatem cum definiunt, nugacitatem in uino esse aiunt. Idcirco potatio probrum non est, si inter uina silentium adsit. Stulta n. confabulatio ex potu uinolentiam parit, & tamen ebrius in uino solum. at loquax ubiq; nugatur, in foro, in deambulatione, in theatro, ĩ compotatione, die, noctuq; ægroto assidens, ĩfirmitate ipsa grauior est, simul nauigans nausea molestior, laudans uituperãte importunior, iucundiorq; est nequam hominis, sed tempe-

ftiui, quam boni uiri, sed nugacis consuetudo. Nestor ille sophocleus Aiacem excandescentem mitigans, moraliter dixit, tibi non succēseo, qui cum bene facias, male loqueris. Erga nugacem uero, non eo quo Nestor erat, affectu sumus, sed omnem operæ quam exibet gratiam, sermo intempestiuus corrumpit, ac perdit. Lysias cuidam causam dicturo, orationem tradidit scriptam, quam ille cum sæpe legisset, ad eum rediit dolens, aitq; sibi cum primum orationem percurrisset, admirabilē, cum uero iterū, ac tertio in manus sumpsisset, sine ulla omnino uehementia uisam. Cui arridens Lysias, nonne (inquit) semel tantum coram iudicibus dicturus es? & tamen Lysiæ gratiam, persuadendiq; artificium ignorat nemo. cum enim ego affirmare ausim, omnes Musarum ueneres, suauitatesq; sortitum. Illud etiam quod de Poeta dicitur, uerissimum est. Solus. n. Homerus hominum superauit satietatem, adeo ubiq; nouus reperitur, & recenti gratia ubiq; præditus floret. Is tamē dum de seipso quodammodo exclamat,

Displicet acta prius iterum inculcare loquendo.

Fastidiū, quod omni īmodicæ locutioni assidet, euitare, & cauere uoluisse uidet̄. atq; ita ex uno in alteꝝ transiens argumentū, mulcet auditorē, ac narrationū multiplici nouitate, satietatem declinat. Nugaces uero idem semper īculcantes obtundūt aures, tanquā palimpsesta delentes. In hoc igitur primū admonendi sunt, ꝙ sicut uinū uoluptatis, conciliandæq; īter amicos beneuolentiæ causa, alioqui inuentū, si quis multū, merūq; bibere coegerit, homines utplurimum ad nauseam, uinolen-

tiamq; conuertit, ita etiam sermo, cum rerum omnium suauissimus sit, maximeq; ad conciliandos inuicem hō mines inuentus, qui eo male, ineptéq; utuntur, inhumā num insociabilemq; efficiunt. His.n.quibus gratificari se putant, molestiam inferunt, ex his quibus hominum erga se admirationem cōcitari existimant, derisui sunt; ac per quæ diligi, amariq; sperant, fastidio habētur. Vt igitur cesto præcinctus, eos qui ad gratiam uersantur, si fastidiat, & repellat sine Venere, sic etiam qui nugādo molestus, & propterea odio dignus est, rusticus, inelegansq; omnino habetur. Illud etiam animaduertendū ꝙ animi ægritudines, aliæq; affectiones, uel periculum, uel odium, uel irrisionem secum afferre solent. In nugā citate uero simul insunt omnia. deridētur enim quoniā cum omnibus cōmunicant. odio habentur, quia mala nuntiant. periclitantur, quoniam secreta non cōtinent. Quapropter Anacharsis apud Solonem inuitatus, cum obdormiuisset, sinistrā uirilibus, dexterā ori applicuisse repertus est, fortiore & enim nexu linguam coercendam existimabat, & id quidem recte. Nemo enim facile tot homines rei ueneree intemperantia lapsos enumerare posset, quot Ciuitates, & principatus, secreta in publicum diuulgata funditus euertere. Athenas obsidebat Sylla, nec ei diutius permanendi eo in loco superer at ocium. Siquidem hinc Mithridates, qui Asiā Romanis eripuerat, inde Marius, eiusq; factio, quæ urbem iterum occupauerat, hominē urgebant. sed cum seniores quidam intra Athenas, apud tonstrinam colloquerentur, incidit īter eos sermo, ꝙ Heptachalcū minime

custodiret, periculumq́ esse, ne urbs ea ex parte caperetur, quæ uerba exploratores qui aderant cum audissent, Syllæ retulerunt. At ille statim exercitu congregato, circiter noctis medium, per eum locum in urbem milites introduxit, paulumq́ abfuit, quin eam deleret, cæde tamen, & cadaueribus compleuit adeo, ut sanguine Ceramicum fluxerit. Erat autem ille Atheniensibus ob dicta potius quã facta iratior. Probra enim in eum & Metellam, in muris saltantes iactabant, Sylla furfure morus aspersa est. ac pleraq́ alia huiuscemodi nugantes pro leuissima (ut Plato inquit) uerborum petulantia, intolerabilem mulctam perpessi sunt. Vrbem quoq́ Romã ne a Neronis seruitute in libertatem assereretur, hominis unius nugacitas prohibuit. Vnica supererat nox secũdũ quã præparatis omnibus, Tyrannum interfici oportebat. Is autem qui eum interficiendũ susceperat, in theatrum proficiscens, cum hominem in uinculis apud fores ut Neroni exhiberetur, qui fortunã calamitatemq́ propriã plorabat, uidisset, propius accessit, & ĩsusurrãs, Deos (inquit) bone uir ora, ut hodierna hæc dies solũ pertranseat, nam crastina mihi gratias ages. Ille autem obscure significatã occasioné arripuit, & secum (ut puto) cogitans, stultum esse pro incertis, certa relinquere, tutiorem potius spem salutis, quã iustiorem elegit. Ac uerba hominis illius Neroni detulit, qui sublimis raptus quam primum est, & statim quæstiones ignis, uerberaq́, admouentur, ut quod nulla urgente causa uulgauerat, & tunc, quãquã tormentis coactus negabat, cõfiteretur. At Zeno philosophus, ne cõiurationis secre-

tum, etiam inuitus tormentorũ uiolentia cogeretur fa/teri, excisam mordicus linguã, in tyranni faciem expuit. Leæna etiam honestissimum huiusce continentiæ præmium habet. Ea erat meretrix Harmodio, Aristogyto/niq; familiaris, quæ coniurationis in tyrãnos particeps cum esset, nihil aliud utpote mulier, nisi spem communicare poterat. nam ipsa quoq; eodem quo illi, amoris pulcherrimo cratere bacchabatur, & ad secreta fidissi/me tenenda, ipsius cupidinis interuẽtu iniciata erat. Vt igitur ambo aduersa usi fortuna interfecti fuere, capta est. & dum ab ea per tormenta exquireretur, ut coniura/tionis participes, qui ignorabantur, deferret, neminem nominauit. sed forti, constantiq; animo prædita, ostendit nihil se ipsis indignum tantos uiros fecisse, quoniã talem amauerant. Atheniẽses uero Leænam ex ære elinguem fecerũt, ac pro foribus arcis dedicauere, ut ex animalis uehementia & impetu animi, eius insuperabilem constantiam, q̃ linguam haberet nullam, taciturnitatis mysterium figurarent. Nullum enim uerbum unquam dictum tam profuit, quam multa nõ dicta. quod enim tacetur, proferre cum placuerit, licet. quod prolatũ est, taceri non potest, sed effunditur undiq; ac diuulgatur. Idcirco sermonis homines, silentii p̃ceptores habemus deos, id quod ex secretis mysteriis, sacrisq; p̃cepimus. Vlyssem hominẽ eloquentissimũ, maxime omniũ taciturnũ inducit poeta, filiũ quoq; eius & uxorẽ, ac postremo nutricẽ ipsam similiter. audis enim eam dicentẽ.

Vt ferrum, & quercus tanquã prædura manebo.

Et ipse Penelope assidens.

Vxoris lachrymas animo miseratus amaras,
Ast oculos,tanquã ferrum,cornuq; tenebat
Immotos.

Adeo corpus eius undiq; constantia & fortitudine septum erat.& ratio omnia sibi obtemperãtia subiectaq; fecerat,ut oculis, ne fleret,linguæ,ne loqueretur,cordi ne tremeret,aut latraret,pscribere posset.ĩquit enim,

Olli cor patiens,fixum,immotumq; manebat.

Nam usque ad irrationales motus ratio penetrabat, Ita ut spiritum sanguinemq; dicto parentem, & mansuetũ sibi ipse reddidisset. Tales etiam ex sociis eius plerique. Quod enim a Cyclope lacerati, pauimento allisi, nihil de Vlyssis cõsilio dixerint, quod igne duratum,præparatumq; ad effodiendum lumen,instrumentũ non ostẽderint,sed potius crudi deuorari,quam secretũ aliquid propalare sustinuerint, constantiæ fideiq; argumẽtum adeo magnum de se ipsis exhibuerunt, ut nihil amplius addi possit. Quaproter nõ male Pittacus.Cui cũ Aegypti rex uictimam misisset,utque optimam,pessimamq; inde excerperet carnem, mandasset, linguam extraxit & misit, tanquam scilicet bonorum omnium, malorumq; instrumentum uel maximum esset. Ino autem apud Euripidẽ de se magna fiducia profitetur, quod ubi expediret, silere nosset, loqui uero cũ tutum esset. Qui enim generosa,uereq; regia educatione ĩstituti fuerint, tacere primum, postea loqui didicerunt. Antiochus rex ille magnus cum interrogaretur a filio, quando castra moturus esset,times(ĩquit)ne solus tu buccinæ clangorem nõ audias? Quid igitur? cui regnum re-

licturus erat, secretam uocem cõmittere non poterat? poterat inquã, sed eum docere uoluit caute, continenterq; in huiuscemodi se gerere. Metellus etiam senior simile quiddam, dum exercitum haberet, interrogatus, Si uestem (ait) meam huiusce secreti consciam esse existimarem, quam primum spoliatus, eam in ignem imponerem. Eumenes cum audisset contra se aduentantem Craterũ, nulli ex amicis rem communicauit, sed Neoptolemum esse eum qui ueniebat, mentitus est. Hunc enim milites contemnebant, illius uero dignitatẽ admirabantur, amabantq; uirtutem. Cum itaq; nemini secretum hoc cognitum esset, congressi sunt, superatisq; hostibus, Craterum quoq; ipsum nescientes interfecere, mortuumq; demum cognouerunt. Atq; hoc modo taciturnitas pugnam confecit, & talem tantumq; hostẽ, ut ignoraretur, assecuta est. Adeo ut Eumenem, quoniã nihil antea communicasset, potius admirarẽtur amici, quam aliqua in re, ei succenserent. & si quis etiam succẽsuisset, longe melius est seruari quempiã, & quasi nemini fidem habuerit, reprehendi, quam nimia facilitate lapsum ruere, proptereaq; accusari. Et quis est qui loquax ipse cum sit, locum, audaciamq; non tacentem reprehendẽdi sibi ipse relinquat? Si enĩ quæ dicebas efferri nõ oportebat, cum altero, quare communicabas? Sin tu ipse dimittis, & secretum apud alium deponis? cum tuam prostituas fidem, ad alienam confugis? Quod si tui similis ille fuerit, iuste periclitaris. Si melior, præter rationem bene tibi succedit. Quippe qui alterum te ipso fideliorem experiris. Sed hic ais, amicus meus est.

Huic etiam aliquis alius amicus erit, cui credet, ut huic ego,& ille rursus alteri, hocq; modo intemperan-tia crescente, sermo pullulat,atq; diffunditur. Vt enim unitas fines non transcendit suos,sed semper unum est, iccircoq; unitas appellatur. Dualitas autem differentiæ principium indeterminatum est, quamprimum enim se ipsam duplicando disiungit, in pluralitatem conuertitur. Sic etiam uerbum quousq; apud primum permanet, secretum re uera est, Si ad alterum transfertur,iam famæ nomen sibi uendicat. Verba uolantia esse ait Poeta,utq; uolatile,si quis manu emiserit,non facile iterum recuperat,ita etiam sermo ex ore iactatus contineri, alligariq; non potest. sed celeres per circuitū pennas quatiens, ex aliis,ad alios diuulgatus fertur, & uolat. Cum uehementiore uentorum impetu rapitur nauis,iactis anchoris, & iunco fascibus inuolutis, cursum retinent. At sermo postquam excurrere tanquam e portu cœperit, nec anchoræ iactu, nec statione retinetur. Sed strepitu, sonituq; multo concitus,uiq; coactus rumpitur,& cum eius qui locutus est,periculo mergitur.iccirco,

Parua ex fauilla posset idæum nemus
Ardere,siquis uellet,hoc credas mihi,
Vniq; dictum ciuitas omnis sciet.

Senatus Romæ secretum quoddam rei dubiæ, per plures dies agitabat. cumq; res illa multam suspicionem, incertitudinemq; habere uideretur, fœmina quædam, quantum ad alia attinet,modesta, & pudica,sed tamen fœmina,apud uirum summis precibus,blandiciisq; instabat,ut secretum communicaret,iuramēta ,impreca-

tiones,& lacrymæ de taciturnitate seruanda continen-
ter aderant. Videbatur enim maxime anxia esse, ac mo-
leste ferre, quasi uir ei fidem haberet nullam. At Roma
nus mulieris simplicitatem redarguere cum uellet, uim
mihi (inquit) infers uxor, & uincis. sed audi terribile, hor
rendumq; monstrum, quod sacerdotes nuntiauere. Co
turnix galeam capite auream gestans, lanceamque fe-
rens, uolare uisa est. in magna propterea ambiguitate
etiam cum auguribus uersamur, boni ne, an mali ali-
quid, ostentum portendat. Tu uero tace. Et hoc di-
cto in forum ibat. Mulier prima ex ancillulis quæ forte
ingressa erat arrepta, pectus uerberare, crinesque ipsa
præsente, lacerare cœpit, heu mi uir, heu patria, iden-
tidem clamans, quidnam calamitatis patiemur? uo-
lens quodammodo ancillam docere, ut quid noui eue
nisset, iterrogaret. Vt igitur iterrogata narrauit omnia,
& communem illam omnium nugacium addidit clau
sulam, nemini dixeris, sed tace. Ancillula quam pri-
mum inde secessit, una ex conseruis quam ociosio-
rem uidit euocata, secretum cum ipsa communicauit.
Illa amatori suo qui aderat, retulit, ac deinde in forum
usque, res illa quasi circulo quodam reuoluta est, ita ut
eum qui rumorem finxerat, præueniret. occurrensq; ei
ex familiaribus quidam inquit, nuper ne ex domo in
forum descendis? nuperrime ait ille. nihil igitur audi-
uisti? nihil. sed est ne aliquid noui? Coturnix cum lan-
cea, galeaq; aurea uolare uisa est, & hanc ob rem prin-
cipes ciuitatis Senatum habituri sunt. Ille uero ri-
dens bene, ac recte (inquit) uxor mea, cuius diligentia

effectum est, ut secretum in forum me citius, præcurrerit. Principes itaq; celeriter conuenit, & re (ut erat) narrata, ciuitaté metu, ac perturbatione liberauit, utq; mulierem ulcisceretur, cum primum rediit domum. Heus bona uxor perdidisti me, īquit. Secretum enim e domo nostra prodiisse in uulgus deprehendit Senatus. Idcirco incontinentiæ tuæ causa, mihi a patria exulandum est. Illa uero primum negare cœpit, deinde dicere, nõne hæc cum trecentis hominibus audisti? quos mihi inquit ille, trecentos nugaris? cum mihi uim inferres, ut temperantiæ tuæ periculum facerem, omnia finxi. Hic igitur magna adhibita cautione, tanquã in uas minime syncerum, nõ uinum, oleumue, sed aquam infunderet, uxorem tuto expertus est. Fuluius autem Cæsaris Augusti familiaris & socius, cum audisset eum iam senio grauẽ, ob desertam, orbatamq; domum ingemiscẽtem, quoniã duobus intempestiuo funere elatis nepotibus suis, & Posthumio, qui reliquus erat, calumniæ causa exulante, uxoris filium principatus successorem, instituere cogeretur, ideoq; pietate motus de nepote, ab exilio reuocando cogitabat, hæc Fuluius ut audiuerat, uxori suæ detulit. Illa uero Liuiæ protinus. Liuia igitur acerbissime apud Augustum cõquesta, si hæc (ait) iampridem deliberasti, cur nepotem ab exilio non reducis? cur me in odium, inimicitiamq; successorum principatus tui coniicis? mane autem dum pro consuetudine uenisset ad eum Fuluius, dixissetq; Salue Cæsar. Sanus sis inquit ille Fului, quod resalutandi genus cum intellexisset Fuluius, quamprimũ discessit, & recta in domũ,

euocataq; uxore, Cæsar (ait) secretum quod communi cauerat mecum, non tacuisse me percepit, ac propterea me ipse interficere uolo, At mulier recte quidem ait, cum enim tot annis tecum habitem, intemperantiā nec cognouisti, nec obseruasti meam. sed dimitte me, ut prius moriar, arreptoq; gladio se ipsam confodit, uirumq; morte præuenit. Bene igitur comicus Philippides, cum enim eum omni comitate Lisymachus Rex prosequeretur, interrogaretq;, quid nam de rebus meis tecū me participare cupis Philippides, ut lubet (īquit) rex, dum tamen secretum aliquod non cōmunices mecum. At in nugacitate curiositas (quæ non minor est morbus) inesse solet, multa etenim audire uolunt, ut multa referre possint. & occulta secretioraq;, circumeundo, odorandoq; scrutantur, ac apud nugacitatem, tanquam uetus aliquod lignorum pondus reponunt. Et quemadmodum pueri glaciem, neq; cōtinere, neq; dimittere uolunt, uel, ut rectius loquamur, dum secretiores sermones tanquam serpentes sinu gestent, continere non possunt, postremo ab ipsis deuorantur. Viperas atq; echidnas dum pariunt, disrumpi aiunt. At sermo qui efferri non debet, si in eos qui continere non possunt, inciderit, in præcipitium trahit. Seleucus cognomento Callinichus, cum in pugna contra Gallos exercitum amisisset, lacerato abiectoq; diademate, cum tribus quatuorue ad summum equo fugiens, per loca inuia diu uagus cucurrit, & tandem cum labore fameque fatigatus deficeret, ad uillam quandam coactus accessit, cūq; dominum casu reperisset, panem

& aquam petiit. ille uero & hæc, & alia, pro ea copia
quæ ruſtico in prædio erat, iucunde, abundanterque,
nullo comitatis genere ꝑtermiſſo, exhibuit. Cũq; Regẽ
perſpexiſſet, quiſnam eſſet cognouit, ac uehementer læ
tatus eſt, quod fortuna ĩ id neceſſitatis cõpulſum ad ſe
potiſſimum detuliſſet. Exhilaratus igitur ſe ipſum cõti
nere non potuit, nec Regi latere uolenti, una cum ipſo
mẽtitus eſt. ſed cum uſq; ad uiam, regẽ comitatus eſſet,
ac diſcedere uellet, ſaluus ſis (inquit) Rex Seleuce, & ille
porrecta dextera quaſi deoſculaturus, hominem traxit,
& ſimul uni ex his qui ſequebantur, annuit, ut ceruicem
eius gladio incideret.
Dum loquitur, terræ caput incidit enſe reuulſum.
Qui ſi ad opportunum uſq; tacuiſſet tempus, cum pau
lo poſt Rex ad priſtinam felicitatẽ, & maiorem rediiſ-
ſet, uberiores ex taciturnitate gratias, quam ex hoſpi-
talitate reportaſſet. hic tamen aliquam quodammodo
incontinentiæ ſuæ occaſionem, bene ſperando hoſpi-
tii cauſa habere uidebatur. Maior autem nugatorum
pars, nullam ob cauſam ſeipſos perdunt, quale illud
eſt, quod in tonſtrina euenit. Cum enim inter aſſiden-
tes de Dionyſii tyrannide ſermo incidiſſet, dicere-
turq; eam inſuperabilem, & quodammodo adamanti-
nam eſſe, arridens tonſor, hæc de Dionyſio uos exiſti-
mare non mediocriter (inquit) miror, cuius ego cer-
uici, paucis interiectis diebus, nouaculam ſuperimpo
no. Hæc, ut audiuit Dionyſius, hominem in crucem
actum interfecit. Et certe utplurimum tonſores omnes
nugaces ſunt. cum enim loquaciſſimi quiq; ad tonſtri-

nas confluant, ibidemq; totos dies assideant, & nugentur, ipsi quoq; nugandi consuetudine imbuũtur. Idcirco urbane admodum Archelaus rex, dum eum loquacior tonsor linteis cicũuelaret, crebroq;, quomodo te radi uis o Rex, percũctaretur, tacẽdo, respondit. Cladẽ etiam illam Atheniensium in Sicilia maximam, cũ tonsor a cuiusdam qui inde euaserat seruo, apud Pyræum audisset, primus nuntiauit. Relicta enim tonstrina, cursu citatissimo, quasi ne ei gloria præriperetur timeret, ad urbem ascendit, ciuitatemq; statim compleuit totã, ortaq; ut æquum erat, pro rei magnitudine perturbatione, populus in concionem collectus, primos huius nuntii, rumorisq; authores perscrutabatur. Adductus igitur tonsor est, cumq; interrogaretur, ne nomen quidẽ eius, a quo id audisset sciebat, omniaq; ad ignotum, & innominatum quempiam referre. Vniuersa concio ira percita acerrime ad prætorem clamare cœpit. Tolle, torque, excrucia scelestum, componit enim & fingit hæc. nam quis alius audiuit? quis credidit? affertur igitur quamprimum rota, & extenditur miser. Interea ueri calamitatis nuntii aduenere, utpote cum ex conflictu ipso euasissent. unusquisq; igitur ad domesticas infelicitates deplorandas cõuersus discessit. Ille interea rotæ alligatus mansit, cũq; inclinato iam die tandem aliquando solutus esset, tortorem identidem percũctabat, an de Nicia qui exercitui præfuerat, & quomodo interfectus fuisset, aliquid audisset, adeo consuetudo irreprehensibile, ac inexpugnabile malum, nugacitatem reddit. Quemadmodum autem qui acerba

& male olentia pharmaca biberint, etiã ad calices ipſos nauſeare ſolent, ſic qui mala nuntiare conſueuerunt, audientibus moleſti, odioſiq́ ſunt. Ideoq́ cõmodiſſime Sophocles dubitaſſe uidetur.

Animum per aures cur momordiſti meas?
Meum dolorem concinne quid narras mihi?
Quicunq́ factis lædit, offendit prius
Mentem, loquendo ſed aures afficit dolor.

Quocirca non minus qui dicunt, quam qui faciunt dolore afficere ſolent, & tamẽ dum lubricitate ſua perfluit lingua, neq́ contineri, neq́ reprehendi poteſt. Apud Lacedæmonios Palladis æreum delubrum eſt, a, quo etiam cognominatur. Id cũ quidam depeculati eſſent, reperta eſt templi medio uacua lagena. facto itaq́ populi cõcurſu, erat apud complures ambiguitas eam ob rem maxima. At ex aſtantibus quidam ſi uultis (inquit) quid mihi de lagena hac in mentem uenerit, explicabo. Exiſtimo enim ſacrilegos huiuſcemodi homines, cum tantum periculi adituri eſſent, aconitum bibiſſe, ac uinum propterea ſecum detulere, ut ſi rem perficerent, & latere poſſent, mero ebibito, & ueneni ui diſſoluta, atq́ extincta, liberati diſcederent. ſin ĩterciperentur, expedito mortis genere, & ſine doloris ſenſu, quæſtiones, tormentaq́ euaderent. Hæc cum dixiſſet, non eius qui cõiectura, ſuſpicionibuſue, in re dubia ĩcertaq́ niteretur, ſed omnia ſcientis, illis qui aderant, ſententia hæc uiſa eſt. Idcirco undiq́ circunſtantes, alius hinc, alius inde urgere, inquirere, tu quis es? quis te in hac urbe nouit? unde nam hoc ſcire adeo præciſe potuiſti? ac demum

deprehensus,& irretitus undiq;, se unum ex his qui sacri legium perpetrauerant, esse confessus est. Ibici quoque interfectores, nõne in Theatro sedentes eodem modo intercepti fuere? Cum enim grues superuolarent, in ri/sum soluti, alius alii insusurrabant. Ecce Ibici ultrices adsunt. Quod uerbum a prope sedẽtibus exceptum, cũ longo iam tempore Ibicus non compareret, & quæ/reretur, ad ciuitatis principes detulerunt. Hoc igitur pa cto redarguti, & in uincula coniecti, non gruibus, sed propriæ linguæ petulantia, tanquã furiis ultricibus agi tati, mortem ei intulisse cõfessi sunt. Vt enim ad partes corporis male affectas, & dolentes, propinqua fluxu fe/runtur atq; descendũt, sic nugacis hominis lingua, cum semper inflammatione quadam pulsetur, ad sese occul tum, secretumq; aliquid trahit, & colligit. Quapropter quasi obice quodam præmuniri eam oportet, ratio/nemq; ualli, propugnaculiq; loco illi opponere, atque hoc maxime artificio fluxum eius, labilem quæ intem/perantiam coercere, ne anseribus insipientiores esse ui/deamur. quas (aiunt) dum ex Cilicia Taurum montem aquilis refertum superaturæ aduolant, satis magnum la pidem ore suscipere quasi claustrum, aut frænum ali/quod garrulitati imponant, atq; ita noctu, latẽtesq; ma gno silentio superferuntur. Siquis percunctaretur, quis omnium scelestissimus, perditissimusq; inter homines esset, nullus certe alium, quã proditorem proponeret. Et tamen Euthycrates, ut ait Demosthenes, ex macedo nicis trabibus insignem erexit domũ, Philocrates auri uim magnam accepit, quam scortando, obsonandoq;

profūdebat. Euphorbo, ac Philagro, qui Eretriā prodidere, agros concessit Rex. Nugator autem sine ulla omnino mercede proditor uoluntarius est. Et tamen nec equitatum, nec muros ciuitatis prodit, sed solum quæ secreta esse oportebat, in iudicio, in seditionibus, in repub. effert. nullusque propterea gratias illi agit, quin potius si auditorem habere potuerit, gratias illi se debere ultro existimat, adeo ut quæ ad prodigum, qui nullo adhibito iudicio sua proiicit, & donat, dicta sūt, Non tu benignus es, sed morbum pateris, donare gaudes. ad garrulum commodissime transferri possunt. nō propterea amicus es, quia hæc communicas, morbum habes, nugari gaudes. Hæc autem admonitio, non accusatio loquacitatis, sed medicina existimanda est. Affectus enim nostros, iudicandi solertia & exercitatione superamus, sed iudicium præcedat oportet. Nemo enim assuefactione assequi poterit unquā, ut quod non displicuerit prius, abhorreat animo. affectus uero tunc abhorremus, quando probra, dispendiaq; ex ipsis peruenientia mente, ac ratione perceperimus. Id quod in præsentia usu uenire huiuscemodi nugatoribus uidemus, qui amari uolentes, odio habentur, gratificari cupientes, molesti sunt. cum se in omnium admiratione esse existiment, deridentur. Qui cum nihil lucrentur, consumunt sua, in amicos iniusti cum sint, inimicis prosunt, & se ipsos perdunt. Quocirca prima hæc curatio & pharmacum huiusce affectus erit, si turpia, si calamitosa quæ a nugacitate proueniūt, cōsiderauerimus. Secunda item medicina adhibenda est, ut quæ contra

Remedia garrulitatis:

nugaces identidé dici solét, meminerimus, ac in prom ptu taciturnitatis laudes tenuerimus, & quã graue, quã sanctũ silẽtii arcanum sit, ante oculos habuerimus sem/ per. Quodq; maiori admiratione apud homines sũt, & amantur magis, longeq; sapientiores existimantur, qui rotunda breuitate utentes multum sententiaꝝ modica dictione cõprimunt, & ĩcludunt, quã qui redundantes, & sine freno uerbosi sunt. Nã & Plato ipse tales ꝑcipue laudat, eosq; peritorũ militũ similes esse ait, qui crebra & sana, cõtortaq; uerba loquuntur. Lycurgus quoq; ad hãc dexteritatem, ciues statim a pueris assuefaciebat, ac taciturnitate quodãmodo cõprimens spissiores redde bat. Quéadmodũ enim Celtiberi ex ferro ipso tempe/ ramentũ faciunt, cũ terræ defossum, quod in eo terre/ stre erat, expurgauerint, sic laconicus sermo corticẽ nõ habet, sed eo quod superfluebat adempto, ad rem agẽ dam quodãmodo ĩcitatus acuit. Tale enĩ est apud eos orationis genus, quod breue, concisumq; cũ sit, oppor tuna conuersione adhibita, cõmode, & acute, ex diutur na silẽtii obseruatione ĩ collocutionibus resultat. Hæc igit̃ & similia nugacibus proponere necesse est, qualẽ, quantãq; gratiã, & uim ꝑseferant ostẽdere. Quale illud est. Lacedæmonii Philippo. Dionysius Corintho. & rursus cũ ad eos scripsisset Philippus, si laconicũ agrũ inuasero, funditus uos delebo. rescripserunt, Si quidem. Rex etiam Demetrius, cum moleste ferret, unicum tan tum ad se oratorem misisse eos, ac propterea uociferãs crebro iactaret, unũ ad me Lacedæmonii legauerunt? nihil propterea deterritus orator, unũ ait ad unũ. Séper

enim præcipua in admiratione fuerũt ueteres qui breuiloquio studuere. Et in Apollinis pythii templo, non Iliadẽ, Odysseamue, aut Pindari pæanas, Amphictyones ĩscripserũt. sed Nosce te ipsum. Ne quid nimis. Et Fideiussionem detrimẽtum sequitur. Admirati quippe sunt propositionum concinnam grauitatem, quoniam breuissima significatione rotundam sententiam contineret. Ipse autem Deus nonne in ædendis oraculis, & cõcisior est, & breuiloquentiæ affectator? propterea q; contortus appellatur, quoniam nugacitatem potiusquã obscuritatem declinat, & fugit. Inter homines etiam nonne illi qui sine uocis ministerio, quæ oportebat, per symbola enuntiassent, maxime laudantur, & in admiratione sunt? Vt Heracletus, cum a ciuibus, ut aliquam de mutua concordia sententiam diceret, rogaretur, pulpitum ascendit, calicem q; frigida impleuit, & farinam infudit, ac indice ĩmiscuit & bibit. postea q; discessit, ut uidelicet eis significaret, ꝙ qui in mediocribus contenti fuerint, sumptuosis q; apparatibus minime indiguerint, urbes in pace, concordia q; seruabunt. Et Scylurus rex Scytharum cui octoginta erant filii, cũ morti proximus esset, hastarũ fascem afferri petiit, mandauit q; adolescentibus, ut ĩtegrum, colligatum q; rumperẽt. cũ q; fatigati destitissent, ipse singulatim lanceas traxit, & nullo negotio fregit. quo facto fraternam concordiam, beneuolentiam q; si in ea persisterent, munitã insuperabilem q;, sin discordia soluerentur, & debilem, & instabilem futuram significauit. Igitur siquis hæc, & huiuscemodi continenter dixerit, atque inculcauerit,

fortasse ab hoc nugandi pruritu, & uoluptate desistet. Me uero etiā seruus ille maxime incitat, ut rationi obtē perare, ac in sentētia constantissime permanere, quale, quantūq; sit, sæpe ac diu cogitem. P. Piso orator, cum perturbari uerbis non sustineret, seruis mandauit, ut interrogati solum, & nihil amplius loquerētur. Post hæc Clodium e proceribus, cum honorare uellet, inuitari iussit, ac splendido ut æquum erat, apparatu hominem erat suscepturus. Instante igitur hora, alii omnes uocati aderant, Clodius autē adhuc expectabatur. Piso interea nomenclatorem seruum, an adhuc ueniret, exploratum sæpenumero mittebat, cūq; aduesperasceret, ac uenturus iam desperaretur, ad seruum conuersus, nōne ipsum inquit uocasti? uocaui ait ille. quare igitur non uenit? quia negauit. cur statim nō dixisti? quoniā hoc (inquit) me non interrogasti. Hic itaq; seruus erat romanus. Atticus uero etiam fossor, quibus conditionibus facta sit pax, enarrabit, adeo in omnibus consuetudo maximū est, de qua ut iam differere incipiamus, tempus admonet. Non enim tāquam freno aliquo nugacis hominis lingua coerceri potest, sed morbum consuetudine superari necesse est. Primum itaq; te ipsum assuefacias oportet, ut aliquo ex assidentibus interrogāte, quousq; omnes respondere destiterint, taceas. Vt enim Sophocles ait, sicut cōsilii, & cursus, finis idem non est, ita nec responsionis & uocis. Illic enim præcurrentis uictoria est, hic autem si quod satis est, respōderit alter, approbando, laudandoq;, beneuoli, modestiq; hominis famam sibi ipsi uendicare optimum erit. sin non satis fe

cerit, tunc & docere quod ignoratur, & si quid desit, supplere sine inuidia licet, idq; nullo modo intempestiuum est. Maxime autem omnium cauere debemus, ne dum interrogatur alter, præoccupemus, præripiamusq; responsum, & fortasse alias quoq; haud honestum est, cū quid ab alio petitur, quasi alterum, e, loco depellere uelimus, profiteri nos. simul enim existimare uidebimur quod petitum ab eo est, ipsum præstare non posse, & eum qui petit, tanquam, a, quibus petere oporteat inexpertum uituperabimus. est autem huiusce modi audacia atq; temeritas maxime contumeliosa. Qui enim hoc præoccupationis genere in respondendo utitur, arrogātiam quandam præseferre uidetur, ac si diceret, quid nam homine hoc indiges? Quid enim nouit? me autem præsente, alium cur īterrogare oportet? Nam sæpenumero quosdam percunctamur, non quia nobis responsione sit opus, sed colloquendi suauitate, sermonis consuetudinem, ab his quibus cum loquimur, elicere uolentes īterrogare solemus, ut Theetetum, Charmidemq; Socrates prouocabat. Similis etenim ineptia est, responsionis locum alteri præripere, ac mētem, aure sq; alio conuersas ad se trahere. ac si quis dum osculo suscipi, a, quopiam uoluerit, osculum tu excipiendo præoccupes. uel cum quis alterum aspiciat, ipsum ad te inspiciendum conuertas. nam & si forte interrogatus quis, respondere non possit, quū se paululum continuerit, modestius faciet, ac deinde si ita interrogans exegerit, moderate ac uerecunde, tanquā ad alienam euocationem inuitatus, sese componet

ac respondebit. Qui enim, cum interrogati fuerint, re/spondendo errauerint, merito, iureq; digni sunt uenia. si quis autem sponte sermonem praeripit & resumit, etiam si bene respõderit, ineptus, sin aberrauerit omni/no ridiculus est, & ludibrio habetur. Secunda etiam cautio erit, cum proprie, peculiariterq; interrogatur quispiam, tunc enim continentissimum oportet esse nugatorem, & praecipue animaduertere, ne in homines incidat, qui risus & contumeliae causa eum ad loquen/dum prouocent, ipse uero insciens & ignarus, adhibita diligentia serio respondeat. Sunt enim otiosi complu res qui lusus, uoluptatisq; captandae gratia quaestiones aliquas fingunt, & huiuscemodi hominibus propo/nunt, eorumq; loquacitatem excitant. Quod quidem cauere necesse est, nec celeriter ad responsionem pro/siliendum est, neq; si sermonis occasionem iecerint, gratiae haberi uideantur. Sed interrogantis mores, & uitae consuetudo animaduertẽda est diligenter, & si re uera discendi cupidus esse uideatur. Et tamen etiam si omnia illi suppetant, assuefacere qui interrogatur, se ipsum debet, ut inter quaestionem, responsumque, me/diocre spatium intercedat. in quo & is qui interrogat aliquid addere, si ita libitum erit, possit, & qui interro/gatur, quid responsurus sit, considerare ualeat. Neque enim accurrendum statim est, quoniam qui celeri re/spondendi cupiditate rapiuntur, ipsam interrogationẽ nondum completam, plerunq; obruunt, & idcirco fe/stinãtes aliud responsum pro alio saepe reddere solẽt. Pythia uero etiã antequã ĩterrogata fuerit, eadẽ hora

sæpe oraculum efferre consueuit, nec mirum siquidem Deus, cui ministerium exhibet,

Elinguem & tacitum, surdumq; intelligit unus.

At inter homines, qui concinne respondere uoluerit, interrogantis mentem expectet necesse est, ut eius propositū certissime assequi possit, ne quod in prouerbio est, usu ueniat. solet enim de huiuscemodi usurpari, Aliud petebam. Nā & alias fames ista, & ingurgitatio nugandi expellenda est, ne tāquam lubricitas quædā linguæ iam pridem īsidens interrogationis sollicitudine, libentissime efferri uideatur. Hoc modo & Socrates sitim exturbare consueuerat, postquam enim sese exercuisset, sibi ipse bibere non permittebat, nisi prius cado euacuato, alterum hauriret, ut pars irrationalis, rationali obtemperare assuesceret. Tria ergo sunt quæ ad responsiones pertinent, genera. Vnum necessarium. Alterum benignius. Postremum superuacaneum. Verbi causa interrogante aliquo, an intus sit Socrates, qui promptus esse noluerit, quasi coactus respondebit, Non intus. quod si laconico etiam more uti uoluerit, & intus, subticebit, solamq; pronunciabit negationem, ut ipsi Lacones, cum ab eis per litteras Philippus petiisset, an ipsum intra urbem suscipere uellent, in charta maiusculum, NON, rescripserunt. qui uero benignior fuerit, intus non est, sed apud Mensarios respondebit. Et si cumulatius addere uoluerit, aduenas ibidem expectat. At ille superuacuus & nugax, & qui forsitan paulo ante Colophonium Antimachum legerit, intus non est, inquiet, sed apud Mensarios. hospites enim quosdam

ionicos præstolatur, de quibus ad eũ scripsit Alcibia-des, qui Mileti est in præsenti,& apud Tisaphemẽ Re-gis magni Satrapem uersatur. is pridẽ Lacedæmoniis suppetias ferebat, nunc Alcibiadis causa ad Athenien-ses inclinare uidetur. Alcibiades enim in patriam redi-re cupiens, Tisaphernem in partes transtulit nostras. Et ut breui concludam, octauum Thucididis librum du-plicabit, & hominem inundatione quadam uerborum obruet, quousq; Miletum expugnatam, & secundo in exilium actũ Alcibiadem enarrauerit. Idcirco in hisce nugacitas, præcipue in officio continenda est,& inter-rogatio tanquã per uestigium deducẽda & calcaribus, interualloq; adhibito,ad ĩterrogantis usum circunscri-benda erit responsio.Cameadi,cum magnam apud ho mines authoritatem adhuc non esset assecutus, aliquan do in Gymnasio differenti, ut uocis contentionem re-mitteret, mandauit Gymnasii magister, erat enim uo calissimus. cumq; dixisset, tu igitur mihi mensuram uo cis da, non inepte subiecit ille, eum apud quem lo-queris,tibi do.Similiter etiam responsionis modus ad interrogantis referendus est uoluntatem. Et ut Socra-tes ab eo cibi,potionisq; genere cauendum esse mone-bat,quod nõ famescẽtes ad edendũ,non sitientes ad bi bendum alliceret, sic etiam nugaci necesse est ab eo ser monis genere, quo p̃cipue delectatur,& usq; ad fasti-dium uti solet,maxime cauere,cumq; sese offerat,ac ti-tillet,omnino aduersari.ut militares homines in pugnis numerandis dicaces sunt. Talem quippe Nestorem in-troducit poeta, nam crebro uictorias, & res gestas suas

usurpat. eos etiam qui causam in iudicio, industria, so-
lertiaq́ꝫ ꝓpria obtinuerint, aut præter spem apud Prin
cipes uel Reges grati, acceptiq́ꝫ fuerint, nugacitas tãquã
morbus quidã facile comitat̃, & sequitur, ut cõmemo
rent, narrentq́ꝫ milies, quomodo introierint, adducti
sint, certauerint, disseruerint, aduersarios, accusatoresq́ꝫ
redarguerint. Postremo quibus uerbis laudati fuerint,
sæpe repetãt. Lætitia enim exuberãs, Vigilãtia illa, quæ
in comœdia inducit̃, loquacior est. Dum enĩ se ipsam
sæpe excitat, in narrationibus noua recentiorq́ꝫ semper
assurgit. Idcirco ad omnẽ occasionem, in huiuscemo-
di sermones quasi lubrico in loco stantes labuntur, non
solum enim ubi quis doluerit, ibidem & manũ habet.
uerum ubi uoluptas est in loquẽdo, uocem ad sese alli-
cit, & linguam ad id circũducit, quod semper memo-
riæ inhærere cupit. nam & amatoribus etiam maxima
iucunditas est in eo sermonum uersari genere, quo rerũ
amatarum memoria refricetur, adeo ut quando cũ ho
minibus id agere non possint, cum inanimatis loquun-
tur. O dulcis lectule, Bachis te deum putat. Lucerna fe-
lix, dearum maxima, siquidem huic talis uideris. Enim
uero ad omnia loquendi genera alba regula (ut in pro-
uerbiis est) solet esse nugator. uerum tamen quoniam
in quibusdam peculiarius affici uidetur, ab illis cauere
ac omnino cõtinere se ipsum debet, & quã longissime
potest, ab ea cantilena abesse, quæ uoluptatẽ longiuscu
le deducendi sermonis inducat. Idem quoq́ꝫ nugatores
patiuntur, dum in sermonem earum rerum incidunt,
in quibus pro usu, & experiẽtia, alios habitu se antecel-

lere putauerint. Cum enĩ huiuſcemodi homo ſe ipſum amat, gloriæq́ cupidior ſit, ut cæteris excellentior eſſe uideatur, plurimam diei partem in hoc genere conſu/mit. Qui multæ lectionis eſt in hiſtoriis, in arte gram/matica qui per orbem terrarum uagando errauerit, in extraneorum moribus enarrandis immoratur. qua pro/pter hæc maxime cauenda ſunt, irretitur enim huiuſce/modi uoluptate nugacitas, & tanquam animal quoddã brutum, ad cõſueta pabula ſuapte procedit. Mihi uero admirabilis uidetur Cyrus, quoniam ita cum æquali/bus certabat, ut eos non in quibus melior ipſe, ſed ubi indoctior, minuſq́ expertus eſſet ꝓuocaret, ne ſcilicet uictus, ſi ita caſus tuliſſet, dolore afficeretur, & ipſe in/terea diſcendo ꝓficerẽ poſſet. At nugax omnia con/tra, ſi enim ſermo ex quo doceri poſſit, inciderit, uel occaſio aliqua occurrat, ut aliquid quod prius ab eo ignoratum eſt, interrogare ualeat, eam quam primum expellit, & excludit, nec breuem ſibi ipſi taciturnitatis mercedem comparare ſuſtinet. ſed ad extrarias, & a multis iam inculcatas ſermonum cõcinnationes quaſi circulator defertur, ut apud nos quidã, dum caſu duos, treſue hiſtoriarum Ephori libros legiſſet, omne genus hominum quodammodo excruciabat, & conuiuia omnia funditus euertebat, cum ſemper Leuctricam pu gnam, & quæ ſequuntur, uſque ad faſtidium enarraret. idcirco Epaminundæ cognomen ſortitus eſt. Verun tamen hoc minimum in eo malorũ omnium erit, quin potius ad huiuſcemodi ſtudia nugacitatem conuertere operæ pretium eſt. Minus enim in loquacitate turpi/

No:

tudinis inesse uidebitur, si studiosis, literatisque sermoni bus recensendis imodica fuerit, talesque ut priuatim scri bant, ac sine auditoribus differat, adhortandi sunt. Antipater stoicus, cum neque uellet, neque posset, ut uidetur coram disputare cum Carneade qui summa eloquentia præditus, ut torrens quidā in stoicos ferebatur, quotidie in eum scribebat. & quia de ratione differendi, argumentandique contra ipsum Carneadem multa ineptiora uolumina ædidit, Calamoboans est appellatus. Nugax uero, si ab assidentis populi uoce se ipsum ablegauerit, hæc umbratilis, & domestica scribendi ratio eū minus molestum his, cum quibus uersabitur, fortasse reddere poterit. Nam & Canes, cum iram in saxa, lignaque effuderint, hominibus minus nocent. Proderit etiā ipsis maxime, si cum melioribus, aut senioribus uersentur semper. Dignitatem enim eorum quibuscum erunt, uerebuntur, proptereaque in officio, & consuetudine tacendi se continebunt. Oportet etiam implicitos imbutosque assuefactione illa nos esse, ut cum quid dicturi sumus, & iam uerba ad os usque percurrerint, ratione ac iudicio adhibito, nos ipsos alloquamur, in hāc prope modum sententiam. Quod nam est hoc uerbum, linguæ insidens, ac uim inferens? Ad quid in linguam appulsum est? si id dixerimus, quid assequemur boni? sin tacebimus, quid eueniet mali? Neque enim sermo tanquam pondus aliquod aggrauans deponendus est, si quidem etiam cum prolatus fuerit, similiter manet. aut enim dum aliquo modo indigent suiipsius causa, uelut auditoribus emolumento sint, loquuntur homines, aut

Nota:

cõciliãdæ inuicem uoluptatis,& gratiæ ratione, iucũ diore ſermonum uice, locum in quo uerſantur, uel negotium quod agunt, tanquam ſalibus quibuſdam cõdire ſolẽt. Quod ſi nec dicẽti utilitas, nec auditorib. neceſſitas, nec uoluptas, aut gratia ex eo quod locuti ſumus, reſultauerit, quam ob cauſam dicitur? Nam aduerbia illa, Fuſtra & Incaſſum, nõ minus ĩ uerbis, quã rebus ineſſe uſu compertum eſt. Ante omnia tamẽ & in hiſce omnibus illud Simonidis in promptu habere, & meminiſſe debemus. Aiebat enim ſe quod locutus eſſet, ſæpenumero pœnituiſſe, quod tacuiſſet, nunquam. Illud etiam cordi teneamus, ꝙ exercitatio omnes difficultates uincit, & ſuperat, ſiquidem tuſſim, atq; ſingultum homines adhibita diligentia magno cum labore, ac dolore, quaſi per uim ſæpe expulerunt. Taciturnitas autẽ, non ſolum res minime ſiticuloſa, ut Hippocrates ait, uerum etiam ſine mœroris, doloriſq; ſenſu eſt.

illud Simonidis Not.

FINIS.

ROMAE IN ÆDIBVS
F. MINITII CALVI
NOVOCOMENSIS
ANNO M.DXXIIII.
MENSE
APRILI.